

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМЕНІ Б. Д. ГАВРИЛИШИНА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІМВ імені
 Б. Д. Гаврилишина
 Ірина ІВАЩУК

« » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. проректора з науково-
 педагогічної роботи
 Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
 з дисципліни «Етнополітологія»
 ступінь вищої освіти – бакалавр
 галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
 спеціальність 052 «Політологія»
 освітньо-професійна програма – «Міжнародні та регіональні політичні
 комунікації»

Кафедра філософії та політології

Форма Навчання	Кур	Семест	Лекції (год.)	Семін. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг КПЗ (год.)	Самост. роб.(год.)	Разом (год.)	Екз.
Денна	2	3	28	28	3	8	83	150	3

31.08.2023

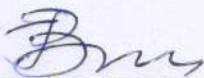
Тернопіль – ЗУНУ, 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія», затвердженої Вченою радою ТНЕУ (протокол №9 від 15.06.2022 р.)

Робочу програму склав д-р політ. наук, професор Олег Рудакевич.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та політології, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

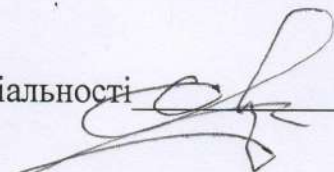
Завідуюча кафедрою _____

Тетяна ЧОЛАЧ

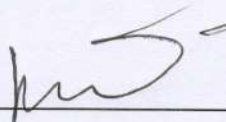
Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 052 «Політологія», протокол № 1 від 26.08.2021 р.

Керівник групи забезпечення спеціальності _____

Олег РУДАКЕВИЧ

Гарант ОП _____

Володимир ТОМАХІВ

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Етнополітологія»**

1. Опис дисципліни «Етнополітологія»

Дисципліна «Етнополітологія»	Галузь знань, напрям підготовки/спеціальність, ОКР	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Дисципліна циклу професійної підготовки
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність 052 «Політологія»	Рік підготовки: <i>Денна – 2</i> Семестр: <i>Денна – 3</i>
Кількість змістових модулів – 2	Бакалавр	Лекції: <i>Денна – 28</i> Практичні заняття: <i>Денна – 28</i>
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: <i>Денна – 83</i> <i>Тренінги, КПІЗ – 8</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 3</i>
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Етнополітологія»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Етнополітологія» є вивчення стану і тенденцій розвитку етнополітичної сфери людського буття; з'ясування закономірностей взаємовідносин етнополітичних спільнот (етносів, націй, етнічних та національних меншин) між собою та з державою; аналіз сучасних етнічних та етнополітичних процесів, в. т. числі в умовах російсько-Української війни; засвоєння політико-ідеологічних та правових засад державної та партійної етнополітики; формування теоретичних засад аналізу національної свідомості та самосвідомості, різновидів націоналізму; вироблення основ демократичної етнополітичної культури; формування вміння застосовувати етнополітичні знання в професійній та громадській діяльності.

2.2.Завдання вивчення дисципліни

1. Сформувати в майбутніх політологів цілісну систему знань, умінь та навичок щодо генези, функціонування та динаміки етнополітичних відносин на засадах демократії та публічної політики.

2. Озброїти науковою методологією аналізу етнополітичної сфери національної спільноти, яка не допускає висновків та рекомендацій, які детермінуються вузькокласовими та вузькоетнічними інтересами.

3. Виробити здатність орієнтуватися в основних теоріях, концепціях і напрямках розвитку етнополітології, які відповідають національним інтересам української держави.

5. Сформувати міцні патріотичні переконання щодо необхідності розбудови та зміцнення української національної державності, її обороноздатності та безпеки в складних геополітичних умовах українського буття.

6. Надати громадянину, молодому фахівцю та політичному активісту достатніх навичок для реалізації своїх конституційних прав і свобод, ідейних переконань, національних та цивілізаційних цінностей

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

- Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.
- Здатність виявляти, аналізувати, досліджувати взаємозв'язок політико-правових та соціокультурних процесів.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Успішному освоєнню навчальної дисципліни «Етнополітологія» сприяє вивчення таких навчальних предметів циклу загальної підготовки як «Філософія», «Історія і культура України», «Правознавство», «Інформаційно-комунікаційні технології», іноземних мов, а також таких дисциплін циклу професійної підготовки як «Світова політична історія», «Історія українських та зарубіжних політичних учень», «Загальна теорія політики», «Комунікативний дискурс».

2.5. Результати навчання.

- Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.
- Спроможність проводити дослідження та аналіз політичних явищ і процесів на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях з урахуванням взаємозалежності політичних, економічних, правових та соціокультурних чинників.

3. Навчальна програма курсу «Етнополітологія»

Змістовий модуль 1. Етнополітологія як наука. Основи етнології, націології та етнодержавознавства

Тема 1. Генеза етнополітичної думки та формування етнополітології

Генеза та розвиток етнополітологічної думки у світі та Україні. Становлення науки про сутність і закономірності етнополітичних явищ і процесів. Р. Челен та М. Бем як фундатори науки «етнічна політика» (етнополітологія). Об'єкт та предмет етнополітології. Понятійно-категоріальний апарат науки, її закономірності. Основні етнонаціональні концепції західної науки (К. Дойча, Е. Сміта, Г. Сетон-Уотсона та ін). Вітчизняні вчені, які досліджували етнополітичні явища і процеси в середовищі українського народу: В. Антонович, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, В. Липинський, О. Бочковський та ін. Методи дослідження етнополітичних процесів. Нове (критичне) етнополітичне мислення як методологічна основа етнополітології. Структура етнополітології. Місце і роль етнополітології в системі соціально-гуманітарного знання.

Тема 2. Етнічність та її носії. Етапи етнонаціонального розвитку людства

Історичні форми існування людства : рід – плем'я – народність – нація. Поняття етнічності. Різноманітність концепцій етнічності. Примордіалістська та конструктивістська школи етнічності (М. Новак, Е. Сміт, Е. Шілз, Б. Андерсон, Ф. Барт, П. Брасс та ін). Етнічність у широкому та вузькому смислі. Зміст поняття етнічний принцип самоорганізації людства. Поняття етнічної ідентичності (В. Ісаїв, Дж. Едвардс, Дж. Гаас). Етнос як основна форма існування людства. Теорія етносу Л. Гумільова. Основні ознаки етносу. Різноманітність форм існування етносу. Розселення націй, народностей, племен у сьогоdnішньому світі. Етнічна структура українського народу.

Тема 3. Теорія нації (націологія).

Нація як форма етнополітичної самоорганізації існування людства. Теорії нації: політична (Г. Гроцій, К. Дойч, Е. Гааз, Е. Сміт); психологічна (Е. Ренан, О. Бауер, Р. Емерсон, М. Коннор); культурологічна (К. Реннер, Ф. Гертц, Г. Сетон-Уотсон); історико-економічна (К. Каутський, К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін, Й. Сталін); етнічна (П. Ван Дер Берг, Г. Нельсон, М. Новак, Е. Сміт). Спроби виробити універсальну теорію нації. Дефініція нації. Основні підходи до класифікації і типології націй. Бездержавні та державні нації. Політичні, етнічні та змішані різновиди націй. Повні та недобудовані нації. Поняття національності. Сутнісні ознаки сучасної української нації. Українська етнічна нація. Процес формування основ української політичної нації та перспектива утвердження в Україні змішаного типу нації (етнополітичного).

Співвідношення інтересів етнічних спільнот (груп), націй і класів. Домінування класових інтересів над етнонаціональними та навпаки за різних історичних обставин. Вплив глобалізації на етнонаціональну структуру держав, регіонів, людства загалом.

Тема 4. Нація і держава (основи етнодержавознавства)

Роль етнічності у легітимації державної влади та держави загалом. Право націй на самовизначення: доктрина і практика. Роль держави у формуванні та розбудові нації. Нації-держави та національні держави. Особливості сучасних національних держав у Європі. М. Дністрянський про класифікацію держав за етнонаціональною ознакою. Національно-культурна та національно-

територіальна автономія: досвід УНР, держави Україна та країн Європи. Принцип національно-культурної автономії у правовому полі України. Державотворчий етнос (нація). Поняття соцістальної культури як конструкту, що пояснює механізм формування та існування полікультурних націй і держав (Л. Кимліка). «Квасіетнічні підстави проголошення державоподібних утворень, у т.ч. «ДНР» та «ЛНР».

Тема 6. Процеси етнічного розмежування та згуртування.

Соціально-політичні та етнонаціональні процеси в сучасному світі: індустріалізація, урбанізація, глобалізація, модернізація. Суть і основні типи глобалізації. Зміст і головні риси модернізації та постмодерну. Поняття «етнічний процес». Процеси етнічного розмежування та згуртування. Процеси етнічного роз'єднання, їх різноманітність. Теорії та основні типи етнооб'єднувачих процесів. Процеси етнічної та мовної асиміляції та акультурації. Головні чинники та форми асиміляції. Процес етнічної інтеграції. Різноманітність процесів етнічного роз'єднання – парціація, сепарація, дисперсизація. Основні типи етнооб'єднувачих процесів – консолідація, асиміляція, інтеграція. Головні чинники та форми асиміляції: насильницька, добровільна, примусова-добровільна. Демократичні етнонаціональні відносини та комунікація між етнічними групами на засадах загальнолюдських цінностей як умова консолідації поліетнічного соціуму. Досвід незалежної української держави.

Тема 7. Політизація етнічності: причини і наслідки. Етнополітичний ренесанс.

Поняття політизації етнічності. Головні та специфічні чинники політизації етнічності, її етапи. Глобальний, протидіючий та циклічний характер процесу політизації етнічних спільнот. Роль держави та еліт у розвитку політизації етнічності. Наслідки процесу політизації етнічності: формування етнонацій, набуття ними політико-суб'єктних якостей, зародження етнонаціоналізму та етніцизму. Особливості політизації українського етносу у другій половині 19 та наприкінці 20 ст. Українські революції початку 21 ст., як вияв і наслідок політизації українського народу.

Етнонаціональний ренесанс в Україні та світі, його основні риси. Загальні та специфічні причини етнічного ренесансу. Особливості етнічного ренесансу у колишньому СРСР та суверенній Україні.

Змістовий модуль 2. Політико-ідеологічні та правові засади державної етнополітики

Тема 8. Суб'єкти, об'єкти, принципи етнополітики, її правові основи

Поняття етнополітики. Інституційні суб'єкти етнополітики: держава, її органи, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські організації та рухи. Етнополітика неінституційних суб'єктів: титульної нації, національних меншин, малочисельних корінних народів, діаспорних та емігрантських груп. Роль міжнародних організацій у формуванні цивілізованих засад етнонаціональної політики. Об'єкти етнополітики: етнонаціональні спільноти, відносини між ними та державою, міждержавні відносини з питань урегулювання життя діаспорних спільнот, інтеграція меншин у націю, задоволення їх етнокультурних та інших потреб. Принципи демократичної етнополітики: право націй на самовизначення, рівноправності етнічних спільнот, повага до їх життєвих потреб та інтересів, постійний діалог сторін та досягнення компромісних рішень, невтручання у справи внутрішньотного життя, недопустимість шовінізму, екстремізму і сепаратизму. Види державної етнополітики: ліберально-демократична, авторитарна, використання силових методів, депортація тощо. Види політичної поведінки етногруп, які відстоюють власні інтереси. Право народів на

самовизначення. Міжнародні норми в сфері захисту етнічних меншин. Декларація про права осіб, які належать до національних (етнічних), релігійних та мовних меншин.

Тема 9. Національна свідомість і самосвідомість. Націоналізм як ідеологія і практика.

Поняття національної свідомості, її буденний і теоретичний рівень. Національна психологія і національний характер. Поняття національної самосвідомості та національної ідентичності. Структура етносу за рівнем етнічної (національної) самосвідомості. Національна ідеологія, особливості її формування, змісту та соціальної функції. Е. Сміт про націоналізм та основні значення цього терміну. Національна ідея як ядро національної свідомості та самосвідомості. Структура і зміст національної ідеї, її мобілізаційний потенціал. Зміст національної ідеї сучасної української нації. Шовінізм, космополітизм та інтернаціоналізм як етнополітологічні та політико-ідеологічні явища, їх прояви у житті сучасного українського народу. Трансформація національної ідеї в умовах воєнної конфронтації між Україною та росією.

Поняття націоналізму. Націоналізм як ідеологія та політична практика. Зміст терміну «націоналізм» за Ен. Смітом. Проблема єдності та багатоманітності націоналізму. Концептуальні підходи до осмислення націоналізму. Е. Гелнер про співвідношення націоналізму та лібералізму. Демократичний та тоталітарний (інтегральний) націоналізм. Теоретичні обґрунтування націоналізму як конструктивного та деструктивного явища.

Український націоналізм, його фундатори: М. Міхновський, Д. Донцов, М. Сціборський, С. Ребет, Я. Стецько. Декалог націоналіста. Концепція інтегрального націоналізму Д. Донцова. Ідеологічні засади сучасних українських націоналістичних партій та основний зміст їх політичних програм.

Тема 9. Мовна та етнокультурна складові державної політики. Етнополітична культура населення України

Роль мови у формуванні та життєдіяльності етносу та нації. Поняття державної мови. Міжнародний досвід мовної політики. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992 р.). Конституція України про українську мову як державну та про мови меншин. Закон України «Про засади мовної державної політики» (2010 р.), його деструктивна роль. Основні положення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.). Квотування використання української мови у засобах масової інформації. Закон України «Про національні меншини» (1992 р.) та його роль в оптимізації етнокультурної політики української держави після проголошення незалежності України. Особливості змісту «Закону України «Про національні меншини (спільноти)», що прийнятий в умовах російсько-української війни (2022 р.). Потреба у розробці національної програми подальшого етнокультурного розвитку титульної нації та культурного відродження малочисельних корінних народів, що населяють Україну. Роль держави у підтримці культурно-освітнього розвитку української діаспори.

Етнополітична культура: зміст та структура поняття. Основні етнополітичні цінності та їх сучасний зміст. Українська етнічна та політична нації як цінність рядового громадянина та владної еліти. Радянські стереотипи етнонаціональних відносин та шляхи їх подолання. Національна ідея в структурі етнополітичної культури сучасних українців. Культура історичної пам'яті, її роль у формуванні демократичних етнонаціональних відносин.

Тема 10. Етнополітичні орієнтації українських партій та їх реалізація в політичній діяльності

Етнополітичні орієнтири як важлива складова програмних документів українських партій. Особливості етнонаціональної політики центристських (ліберальних), лівих та правих партій України. Порівняльна характеристика державної етнополітики впродовж основних етапів розвитку суверенної України. Ідеологія «руського мира» та її адепти в українській державі.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Етнополітологія» Денна форма навчання

	Кількість годин					
	Лекції	Прак занят тя	Тренінг. КПЗ	Самост ійна роб.	Індив роб.	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Етнополітологія як наука. Основи етнології, націології та етнодержавознавства						
Тема 1. Генеза етнополітичної думки та формування етнополітології	2	2	4	9	1	Поточне опиту- вання
Тема 2. Етнічність та її носії. Етапи етнонаціонального розвитку людства	4	4		9		
Тема 3. Теорія нації (націологія),	4	4		9		
Тема 4. Нація і держава (основи етнодержавознавства)	4	4		9		
Тема 5. Етнонаціональний ренесанс в Україні та світі. Політизація етнічності	2	2		8		
Тема 6. Процеси етнічного розмежування та згуртування. Політичні комунікації між етнонаціональними групами	2	2		8	1	
Змістовий модуль 2. Політико-ідеологічні та правові засади державної етнополітики						
Тема 7 Суб'єкти, об'єкти та принципи етнополітики, її правові основи	2	2	4	8	1	Поточне опиту- вання
Тема 8. Національна свідомість і самосвідомість. Націоналізм як ідеологія і практика	4	4		8		
Тема 9. Мовна та етнокультурна складові державної етнополітики. Етнополітична культура населення України	2	2		8		
Тема 10. Етнополітичні орієнтації українських партій та їх реалізація в політичній діяльності	2	2		9	1	
Разом	28	28	8	83	3	

5. Семінарські заняття

Тема 1. Генеза етнополітичної думки та формування етнополітології

Мета: Розкрити зміст поняття «етнополітологічна думка». Дослідити генезу етнополітичних ідей у Стародавньому світі, в епоху Відродження та добу Просвітництва, їх роль у переході людства до національних держав та формування модерних націй. Розкрити зміст понять «етнополітика» та «етнополітологія». Проаналізувати об'єкти та предмет дослідження науки. Дати характеристику основних етнополітичних концепцій, їх парадигмальної основи. З'ясувати вклад фундаторів етнополітології у науку. Особливості інституціоналізації етнополітології. Розкрити суть поняття «етнополітологічний закон». Показати загальнонаукові та спеціальні методи етнополітології. Виявити специфіку т. зв «нового критичного етнополітологічного мислення», його роль в умовах російсько-української війни. Охарактеризувати структуру етнополітології та її місце в системі соціогуманітарних наук.

Питання для обговорення:

1. Генеза етнополітичної думки у світі та Україні. Формування наукових знань про етнополітичну сферу життя людства та інституціоналізація окремої науки.
2. Етнополітологічні явища і процеси як об'єкти етнополітології. Предмет її дослідження.
3. Понятійний апарат науки. Основні етнополітологічні закони (закономірності)».
4. Методи етнополітології. Нове критичне етнополітичне мислення. Потреба критичного етнополітичного мислення в умовах російсько-української війни.
5. Структура та функції етнополітології, її місце в системі соціогуманітарних наук.

Література: 5, 21, 31, 33, 37.

Тема 2. Етнічність та її носії. Етапи етнонаціонального розвитку людства

Мета: З'ясувати сутність явища етнічності, його основні концепції. Поняття етнічності у вузькому та широкому смислі. Проаналізувати історичні форми етнічного розвитку людства: рід, плем'я, народність нація. Розкрити зміст етнічного принципу самоорганізації людства. Дати характеристику етнічній та національній ідентичності. Розкрити зміст понять етнічна та національна меншина, домінуюча етнічна спільнота. Охарактеризувати етнонаціональну структуру світу і України.

Питання для обговорення.

1. Поняття етнічності, її основні концепції.
2. Історичні форми етнічного розвитку народів. Етнічний принцип розвитку людства.
3. Етнічна та національна ідентичності.
4. Етапи етнонаціонального розвитку людства. Етнонаціональна структура світу і України.

Література: 5, 15, 16, 21, 38.

Тема 3. Теорія нації (основи націології).

Мета: Дати характеристику нації як вищої форми етнополітичного розвитку людства. Розкрити зміст основних теорій нації: політичної, психологічної, культурологічної, історико-економічної, етнічної, інтегративної (універсальної). Охарактеризувати різновиди національних спільнот в історії людства та нинішньому світі. Виявити особливі риси української нації та охарактеризувати її динаміку в умовах суверенного існування. Розкрити зміст поняття «денаціоналізація», його використання рашистськими ідеологами в умовах війни. Охарактеризувати співвідношення життєвих інтересів суспільних класів, етнонаціональних спільнот та населення держави. Розглянути вплив глобалізації на стан і розвиток етнічних груп та націй.

Питання для обговорення.

1. Нація як вища форма етнічного розвитку людства.
2. Теоретичні підходи до з'ясування сутності, генези та перспектив національних спільнот.
3. Типологія націй. Особливості сучасних етнічних, політичних та змішаних (етнополітичних) націй.
4. Генеза та сучасний стан української нації.
5. Зміст поняття «денаціоналізація», його використання рашистськими ідеологами в агресії проти України.
6. Вплив глобалізації на стан і розвиток етнічних груп та націй.

Література: 5, 7, 12, 13, 21, 22, 26, 31, 32, 33, 38.

Тема 4. Нація і держава (основи етнодержавознавства)

Мета: З'ясувати сутність взаємин етнічних спільнот та державних утворень. Розкрити сучасний зміст природного права народів на суверенне існування та утворення власних держав. Проаналізувати взаємний вплив етноспільнот та держави. Дати характеристику поняттям нація-держава та національна держава і розкрити принципи типології держав за етнонаціональною ознакою. З'ясувати засади формування національно-культурних та національно-територіальних утворень. Простежити форми державності, яких набував український народ впродовж своєї історії. Розкрити зміст поняття «квазідержава», з'ясувати причини і обставини їх формування. Особливості взаємин нації і держави в умовах воєнної конфронтації.

Питання для обговорення

1. Природне право народів на самовизначення та утворення власної державності.
2. Діалектика розвитку етнонаціональних спільнот та держав. Функції держави щодо етносів та націй і навпаки.
3. Нація-держава та національна держава, їх функціонування в сучасному світі.
4. Засади формування та життєдіяльності національно-культурних та національно-територіальних утворень.
5. Історичні форми української державності. Особливості сучасної української національної держави.
6. Українська національна держава як головний об'єкт рашистської агресії.
7. Причини утворення та особливості квазідержавних утворень на території України.

Література: 7, 8, 13, 15, 290, 27, 28, 38.

Тема 5. Етнонаціональний ренесанс в Україні та світі. Політизація етнічності

Мета: Розкрити зміст поняття етнічного ренесансу та з'ясувати його загальні та специфічні причини. Розглянути вплив етнічного ренесансу на розпад імперій (Австро-Угорщини, Російської імперії, СРСР). Проаналізувати основні аспекти українського національного відродження у другій половині 19-початку 20 ст. та у другій половині 20 ст. Ренесанс української етнічної нації та національних меншин у суверенній Україні. Розглянути сутність, чинники та етапи політизації етнічності. З'ясувати роль еліти у цьому процесі. Охарактеризувати наслідки політизації етнічності.

Питання для обговорення

1. Етнічний ренесанс: поняття, загальні та специфічні причини.
2. Етнічний ренесанс як чинник суверенізації народів та розвалу імперій.
3. Історичні етапи українського національного відродження. Актуальні питання сучасного українського ренесансу.
4. Політизація етнічності та етнічних спільнот: чинники та етапи.

Література: 5, 13, 31, 33, 37, 38.

Тема 6. Процеси етнічного розмежування та згуртування. Політичні комунікації між етнонаціональними групами та спільнотами

Мета: Розкрити зміст понять етнічний та етнополітичний процеси, з'ясувати їх основні різновиди. Розкрити причини етнічного розмежування та згуртування в історії людства, їх теоретичні аспекти. Проаналізувати основні типи етнооб'єднавчих процесів, зокрема міжетнічну асиміляцію та акультурацію, їх добровільний та насильницький варіанти. Дати характеристику процесів етнічного розмежування: сепарація, дисперизація тощо та пояснити їх прояви в Україні. Розглянути роль політичної комунікації між етнонаціональними групами у консолідації суспільства.

Питання для обговорення.

1. Соціально-політичні та етнонаціональні процеси: поняття та різновиди.
2. Процеси етнічного розмежування, його причини та розмаїття.
3. Процеси міжетнічного об'єднання: добровільні та насильницькі варіанти. Акультурація та асиміляція в сучасному світі.
4. Роль політичних комунікацій між етнонаціональними групами у консолідації суспільства.

Література: 5, 33, 37, 38.

Тема 7. Суб'єкти, об'єкти та принципи етнополітики, її правові основи.

Мета: Розкрити зміст етнополітики як важливого напрямку діяльності основних політичних акторів сучасності. Проаналізувати суб'єкти та об'єкти етнополітики, її демократичні засади. Охарактеризувати роль міжнародних організацій у формуванні цивілізованих засад етнополітики. Види державної етнополітики та етнополітики політичних партій. Дати характеристику етнополітики етнонаціональних спільнот, особливо тих, що не домінують у суспільстві.

Питання для обговорення.

1. Поняття етнополітики, її суб'єкти, об'єкти.
2. Демократичні принципи етнополітики, їх значення для забезпечення міжнаціонального миру та співпраці.

3. Види державної етнополітики та її наслідки.

4. Політична поведінка етнонаціональних груп в умовах різних політичних режимів.
Етнополітика в СРСР.

5. Морально-правові засади етнополітики суверенної української держави, їх дієвість в умовах російсько-української війни.

Література: 7, 15, 19, 20, 25, 29, 40.

Тема 8. Національна свідомість і самосвідомість. Націоналізм як ідеологія та практика

Мета: Розкрити зміст і структуру національної свідомості та самосвідомості. Проаналізувати співвідношення понять національна самосвідомість та національна ідентичність. Всебічно висвітлити сутнісні риси, зміст та соціальні функції національної ідеології та багатозначність поняття націоналізм. Розкрити зміст та місце національної ідеї в національній свідомості та життєдіяльності нації.

Проаналізувати націоналізм як ідеологію та політичну практику, його роль у формуванні та розвитку націй. З'ясувати спільні риси націоналістичної ідеології різних спільнот та її співвідношення з лібералізмом та іншими світовими ідеологіями. Розкрити зміст поняття «рашистська ідеологія». Дослідити генезу та сучасний стан українського націоналізму та роль націоналістичних партій у відродженні української нації. Порівняти поняття націоналізм, інтернаціоналізм та космополітизм.

Питання для обговорення.

1. Поняття, зміст і структура і функції національної свідомості.

2. Національна самосвідомість та національна ідеологія.

3. Ен. Сміт про сутність та багатозначність поняття націоналізм.

4. Національна ідея, її суть, структура та роль в життєдіяльності нації.

5. Співвідношення понять націоналізм, інтернаціоналізм та космополітизм.

6. Поняття «національний спротив» та дії української держави і громадянського суспільства з відстоювання суверенітету й територіальної цілісності України

Література: 1, 2, 4, 6, 9, 28, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39.

Тема 9. Мовна та етнокультурна складові державної політики. Етнополітична культура українського суспільства.

Мета: Проаналізувати роль етнокультурної сфери у генезі та функціонуванні етнонаціональних спільнот. З'ясувати роль мови та мовної політики у життєдіяльності нації та національних меншин. Міжнародне та вітчизняне право про засади мовної політики. Розглянути зміст Закону «Про національні меншини (спільноти) України» (2022 р.) та його роль в оптимізації державної етнокультурної політики та самоорганізації меншин. Розкрити зміст і структуру поняття етнополітична культура. З'ясувати основні етнополітичні цінності громадян України та окремих етнонаціональних спільнот.

Питання для обговорення.

1. Поняття та структура культурної сфери етнонаціональних спільнот.
2. Мова як основа культури націй та національних меншин. Законодавство у цій сфері.
3. Етнокультурні права національних меншин України. Роль держави у підтримці української діаспори.
4. Поняття етнополітична культура, її основні цінності.

Література: 7, 10, 11, 14, 17, 18, 24, 28, 34, 37, 39.

Тема 10. Етнополітичні орієнтації українських партій та їх реалізація в політичній діяльності

Мета: Проаналізувати місце і роль етнополітики у програмних документах політичних партій України. З'ясувати особливості етнонаціональної політики різних партійних організацій: лібералів, консерваторів, соціал-демократів та комуністів. Порівняти етнополітику української держави за правління останніх президентів України.

Питання для обговорення

1. Місце і роль етнополітики у програмних документах політичних партій України.
2. Особливості етнополітики різних за ідеологією політичних партій.
3. Порівняльна характеристика державної етнополітики України за президентів П. Порошенка та В. Зеленського.

Література: 3, 25, 28, 29, 37, 39.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з дисципліни «Етнополітологія» виконується самостійно кожним студентом на основі засвоєння програмного матеріалу. Виконання КПЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з «Етнополітології».

Тематика КПЗ

1. Порівняльний аналіз етнополітичних поглядів М. Грушевського та В. Липинського.

2. Політичні концепції національного радикалізму М. Міхновського та Д. Донцова: спільне та відмінне.
3. Етнічний принцип самоорганізації людства: зміст та особливості прояву в 21 ст.
4. Сутність та співвідношення понять етнос та етнічність. Етнічні особливості українців Галичини.
5. Етнополітична концепція нації та етнополітичний процес в Україні.
6. Сутнісні риси сучасної української етнічної нації.
1. Генеза та розвиток української політичної нації.
2. Вплив глобалізації на етнонаціональну структуру людства.
3. Класифікація європейських держав за етнонаціональною ознакою.
4. Роль соціетальної культури у формуванні полікультурних (громадянських) націй.
5. Квазидержавні утворення на пострадянському просторі та їх етнополітичні чинники.
6. Мовна асиміляція та акультурація: актуальність для України.
7. Основні типи етнороз'єднавчих та етнооб'єднавчих процесів, їх прояви в Україні.
8. Сутність та етапи політизації етнічності (на досвіді українського народу).
9. Формування етнонацій та набуття ними політико-суб'єктних якостей.
10. Особливості українського національного відродження наприкінці 20 ст.
11. Причини та наслідки етнополітичної дезінтеграції народів.
12. Характер та зміст політичної комунікації української етнічної нації з національними меншинами.
13. Вплив російсько-української війни на консолідацію української нації.
14. Істинні причини політики путінського режиму, що спрямовані на т. зв. «денацифікацію» українського народу.
15. Принципи демократичної етнополітики та проблеми з їх реалізації в суверенній Україні.
16. Різновиди етнополітичної поведінки етногруп, які відстоюють свої інтереси в багатонаціональній державі (із досвіду життя українського народу у російській імперії).
17. Міжнародні правові акти про право народів на самовизначення. Проблеми з їх реалізації в РФ.
18. Зміст «Формули Миру» Президента України Володимира Зеленського та її підтримка міжнародною спільнотою.
19. Міжнародні норми в сфері захисту прав етнічних меншин, їх реалізація в Україні.
20. Особливості української ментальності, її прояви в умовах суверенної України.
21. Національна ідея як ядро національної свідомості. Її сучасний зміст в Україні.
22. Структура етносу за рівнем етнонаціональної свідомості. Особливості маргінальних груп.
23. Міжнародний досвід державної мовної політики та українські реалії.
24. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України (2022 р.).
25. Поняття націоналізму. Проблема єдності та багатоманітності національної ідеології.
26. Фундатори українського націоналізму про шляхи розбудови нації та історичний досвід України в ХХ ст.
27. Етнополітичні орієнтації парламентських партій України.
28. Державна етнополітика за президенства В. Зеленського.
29. Ідеологія «руського міра», її адепти в Україні.
30. Українська нація та національна держава як цінності сучасних українців.

31. Радянські міфи та стереотипи етнонаціональних відносин, шляхи їх подолання.
32. Особливості етнополітичної культури української еліти.

7. Самостійна робота.

№ п/п	Тематика	Кільк. Годин
1	Тема 1. Розвиток етнополітичної думки у 19-20 ст. та інституціоналізація етнополітології як самостійної науки в європейських державах та в Україні. Робота над КПІЗ: Опрацювання літератури.	9
2	Тема 2. Історичні форми етнічного розвитку людства. Еріксон Т. Етнічність, раса, клас і нація. Про корінні народи України: Закон України № 1616-ХІ від 1.07.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text . Робота над КПІЗ: складання плану, написання вступу та списку літератури	9
3	Тема 3. Сетон-Вотсон Г'ю. Старі і нові нації. Ренан Е. Що таке нація? Альтер П. Нація: проблема визначення. Робота над КПІЗ: написання розділу 1.	9
4	Тема 5. Міхновський М. Самостійна Україна. Сціборський М. Націократія. Донцов Д. Дух нашої давнини.	9
5	Тема 5. Ренесанс української нації та національних меншин у суверенній Україні. Робота над КПІЗ: оформлення звіту, здача його викладачу.	8
6	Тема 6. Етнічна асиміляція та акультурація, їх добровільний та насильницький різновиди.	8
7	Тема 7. Міжнародне право про статус та права національних меншин та малочисельних корінних народів. «Формула Миру» Президента України Володимира Зеленського.	8
8.	Тема 8. Донцов Д. Ідеологія чинного націоналізму. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Кон Г. Західний та східний націоналізм.	7
9	Тема 9. Роль етнокультурної сфери у генезі та функціонуванні етнонаціональних спільнот. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України № 2827-ІХ від 28.12.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-IX#Text Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної від 16.06.2019 р. Цимбалістий Б. Тавро бездержавності. Політична культура українців.	8

	Робота над КПІЗ: написання висновків.	
10	Тема 10. Етнополітика сучасних парламентських партій в Україні.	9
Разом:		83

8. Тренінги з дисципліни

1. Інтелектуальна гра «Дебати» на тему: «Мовна політика в Україні після президентських виборів 2019 р.».

Дебати відбуваються за методикою К. Поппера: 3х3.

Перша команда відстоює тезу: «Українська мова як державна після президентських виборів 2019 р. у повній мірі використовується у публічній сфері суспільного життя»

Друга команда наполягає на тому, що «Всупереч прийнятому Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», російська мова продовжує домінувати у ЗМІ та у сфері культурного життя ряду регіонів України».

Студенти, які не увійшли в команди виконують роль глядачів, які задають питання, а також роль судів. Саме студенти визначають команду-переможця.

Викладач виконує роль менеджера гри та підводить підсумок дебатів.

2. Інноваційна гра на тему: «Шляхи та способи консолідації українського народу в умовах російсько-української війни».

Для проведення інноваційної гри навчальна група поділяється на підгрупи по 4-5 чол., кожна з яких обирає капітана та колективно обговорює поставлене питання

Етап 1. Студенти визначають 4-5 головних проблем, які стоять на шляху консолідації українсько нації, представляють їх аудиторії.

Етап 2. Шляхом рейтингового голосування визначаються 4-5 головних проблем у сфері консолідації українського суспільства в умовах війни і для кожної підгрупи ставиться завдання: «Визначити основні заходи, які допоможуть виправити ситуацію на одному із напрямів». Команди по черзі представляють свої проекти, захищають їх.

Викладач виступає менеджером гри та підводить її підсумок.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Етнополітологія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- командні проекти: підготовка до тренінгів та їх проведення;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПІЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен;

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100 бальною шкалою) з дисципліни «Етнополітологія» визначають як середньозважену величину, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту (відповідно до наказу ТНЕУ від 06.07.2015 р., № 400).

Заліковий модуль 1 (теми 1–5)	Заліковий модуль 2 (ректорська конр. роб.)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка ща КПІЗ та участь у тренінгах)	Заліковий модуль 4 (екзамен)
20%	20%	20%	40%
1. Усне опитування під час занять (макс. 10 балів за тему) 2. Письмова контрольна робота – макс. 50 балів	1. Усне опитування під час занять (макс. 10 балів за тему) 2. Письмова конр. роб. По 1-10 темах – макс. 50 балів	1. Підготовка КПІЗ (макс. 40 балів) 2. Захист КПІЗ (макс. 40 балів) 3. Участь у тренінгах (макс. 20 балів)	1. Пит 1. – макс 40 балів. 2. Пит 2. - макс 40 балів 3. Тестові завдання (10 тестів; макс. 2 бали за тест)

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	1
2	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	2
3	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи	3

	МУДЛ	
4	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	4
5	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Тестування через систему МУДЛ	5
6	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ.	6
7	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	7
8	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	8
9	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	9
10	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Тестування через систему МУДЛ	10

Рекомендована література

1. Бобело В. Категорії «національна ідея» та «національна пам'ять» у сучасному вітчизняному соціально-політичному вимірі. 2020. URL: dspace.vntu.edu.ua.
2. Бугерко Я. М., Баумкетнер Н. А. Самоідентифікація особистості у форматі національної ідеї українського суспільства. *Наукові проекти соціально-гуманітарного факультету ЗУНУ*. 2022. С. 75–79.
3. Букет Є. «Велика Україна» як новітня національна ідея країни-переможця. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/12/13/velyka-ukrayina-yak-novitnya-naczionalna-ideya-krayiny-peremozhczya/>.
4. Донцов Д. Ідеологія чинного націоналізму. *Націоналізм: антологія*. С. 188–197.
5. Картунов О. В. Вступ до етнополітології : наук.-навч. посіб. К. : Ін-т економіки, управління та госп. права, 1999. 300 с.
6. Ковальчук Н. Українська національна ідея на вирішальних етапах розвитку українського суспільства. *Освітній дискурс: збірний наукових праць*. 2021. Т. 32. №. 4. С. 7–18.
7. Конституція України. Київ :2020.
8. Кресіна І. Етнокультурна автономія як політико-правовий інститут захисту прав національних меншин. *Наукові записки ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2019. Вип. 3–4. С. 204–223.
9. Кривошеїн В., Іваненко В. Українська національна ідея в добу постіндустріального (інформаційного) суспільства. *Грані*. 2019. № 9–10. С. 5–14. <https://doi.org/10.15421/171986>
10. Кулик В. Закон про функціонування української мови в світлі преференцій громадян щодо мовної політики держави. *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2019. Вип. 3–4. С. 224–253.

11. Магера С. Національна ідея як стрижнева основа української культури. *Вища освіта України*. 2020. № 4 (79). С. 67–72.
12. Майнеке Ф. Загальний погляд на націю, національну державу і космополітизм. *Націоналізм: антологія*. С. 503–515.
13. Націоналізм: антологія / Упорядники О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2000. 871 с.
14. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81.
15. Про корінні народи України: Закон України № 1616-XI від 1.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text>.
16. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України № 2827-IX від 28.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-IX#Text>
17. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
18. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 30. Ст. 259.
19. Резолюція Всеукраїнської наукової конференції «Етнополітика в Україні: дискурс і реалії (21 листопада 2019 р.) *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України*. 2019. Вип. 3–4. С. 440–446.
20. Рудакевич О. М. Націологічні засади модернізації українського суспільства. – Київ: Вид-во Політія, 2020. 360 с.
21. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : моногр. Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 292 с.
22. Рудакевич О. Три складові національної ідеї та їх актуальний зміст для України. *Суспільно-політичні процеси*. 2018. № 2(9). С. 145–180.
23. Рудакевич О. Активний ідейно-політичний спротив імперській ідеології рашистів як важлива умова перемоги України у війні (презентація лекції, прочитаної для студентів ЗУНУ 1 лютого 2023 року). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47899/1/%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%...>
24. Рудакевич О. М. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження : моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 352 с.
25. Рудакевич О. М. Україна в «зачарованому» колі націєтворчих проблем. *Суспільно-політичні процеси. Наукове видання АПНУ*. Вид-во Політія, 2020. Вип.1 (15). С. 99–121.
26. Рудакевич О. М. Українська нація як об'єкт наукової рефлексії. *Суспільно-політичні процеси. Наукове видання АПНУ*. Київ : Вид-во Політія, 2019. Вип. 2 (12). С. 139–172.
27. Рудакевич О., Рудакевич М. Національна державність як вища політична цінність. *Гілея*. 2022. №174. С. 32–38.
28. Рудакевич О., Рудакевич М. Міф про «денацифікацію України: фальшиві аргументи і факти та їх спростування. *Трансформація суспільних відносин в Україні в умовах децентралізації публічної влади (соціально-філософський та політологічний аспекти) : щорічник наукових праць кафедри політології та філософії ЗУНУ /* відпов. ред. Т. Чолач. Тернопіль : ЗУНУ. 2023. С. 38-41.
29. Руденко Ю. Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації. Автореф. дис. д-ра політ наук. Київ, 2021. 36 с.
30. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : моногр. / авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 256 с.

31. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху [пер. з англ. М. Климука і Т. Цимбала]. К. : Ніка-Центр, 2006. 320 с.
32. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монор. / Т.Гончарук та ін.; за ред проф. О.Рудакевича Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка» 2021. 338 с.
33. . Старосольський В. Теорія нації / В. Старосольський ; [передм. І. Кресіної]. Нью-Йорк : Наук. т-во ім. Т. Шевченка; К. : Вища школа, 1998. 153 с.
34. Степико М. Сучасні виклики українській національній ідентичності. *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України*. 2019. Вип. 3-4. С. 253–265.
35. Трансформація української національної ідеї / упоряд О. Доній. К.: Наш формат. 2019.
36. Українська національна ідея: генеза, сутність та реалізація / ред.: І. Пасічник, Д. Шевчук, В. Жуковський. Вид-во Нац. ун-ту «Острозька акад.», 2022. URL: <https://doi.org/10.25264/28.06.2022>.
37. Цимбалістий Б. Тавро бездержавности. Політична культура українців. Київ : Вид. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. Асоц. українознавців, 1994. 61 с.
38. Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна–Росія–Польща. Київ: ДУХ І ЛІТЕРАТУРА. 2013.
39. Almond G. A. The Intellectual History of the Civic Culture Concept // *The Civic Culture revisited* / Eds. Gabriel A. Almond, Sidney Verba. Newbury Park : Sage Publications, 1980. P. 1–36.
40. Boichenko M., Rudenko Y. Sources of state sovereignty and the idea of national identity // *Political Science Bulletin* (85). – 2020. – С. 158-173.
41. Getachew Adom. *Worldmaking After Empire: The Rise and Fall of Self-Determination* : monograph. Princeton University Press, 2019. 272 + XIV p. URL: <https://www.twirpx.com/file/3282750/>